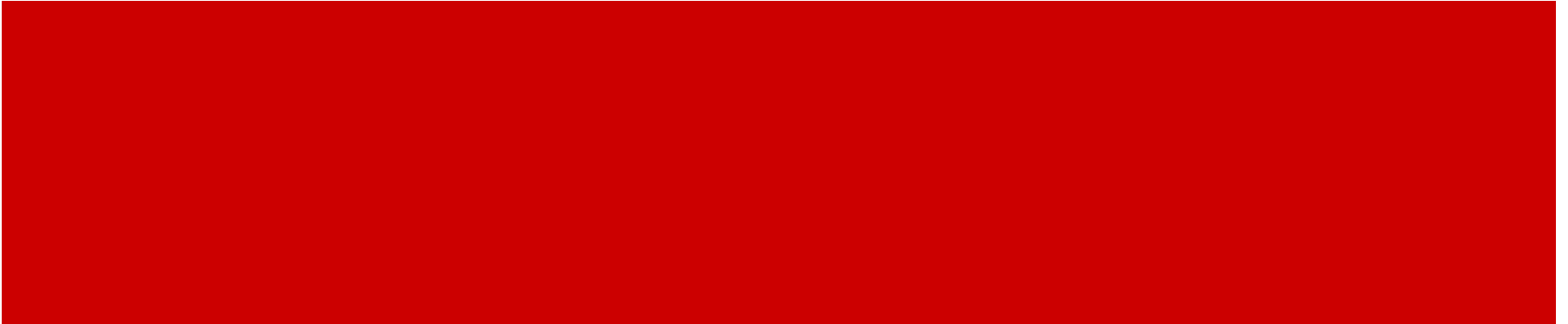


TÜRK BEDENSELLİĞİ

M. Bilgin Saydam



- **KÜLTÜR DOĞA'YA 'KARŞIT' ve DOĞA'YA 'KARŞIN' BİR BAĞIMSIZLIK ÜTOPYASIDIR.**
- **KÜLTÜR "ZAYIF"IN İCADIDIR.**
- **DOĞA'NIN DÖNÜŞÜMSEL ÖLÜMSÜZLÜK ZİNCİRİNDE EN ZAYIF HALKA, KOPMUŞ OLANDIR: AYRIŞMIŞ İNSAN ZİHNİDİR; BİLİNÇ'TİR.**
- **"RUH-BEDEN BİRLİĞİ" PSİKIYATRİNİN EN ROMANTİK SÖYLEMİDİR.**
- **BEDEN HEP DOĞA'DIR ve "DİŞİL"DIR. KÜLTÜR HEP "ERİL"DIR.**
- **BEDEN-SELLİK BİR BİLİNÇ SORUNSALIDIR.**
- **KÜLTÜR SÜRECİ "KUT-SAL"IN KAYMASIDIR.**
- **KUTSAL'IN YOLU "ANNE"DEN "BABA"YADIR.**

1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün özdeksel ve tinsel değerler ile bunları yaratmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümü, ekin, hars.
2. Bir topluma ya da halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat yapıtlarının tümü.
3. Usavurma, beğeni ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.
4. ...

-Türkçe Sözlük / Genişletilmiş 7. Baskı.
Türk Dil Kurumu, Ankara 1983

age-grading, athletic sports, bodily adornment, calendar, cleanliness training, community organization, cooking, cooperative labor, cosmology, courtship, dancing, decorative art, divination, division of labor, dream interpretation, education, eschatology, ethics, ethnobotany, etiquette, faith healing, family feasting, fire-making, folklore, food taboos, funeral rites, games, gestures, gift-giving, government, greetings, hair styles, hospitality, housing, hygiene, incest taboos, inheritance rules, joking, kin groups, kinship nomenclature, language, law, luck, magic, marriage, mealtimes, medicine, obstetrics, penal sanction, personal names, population policy, postnatal care, pregnancy usages, property rights, propitiation of supernatural beings, puberty customs, religious ritual, residence rules, sexual restrictions, soul concepts, status differentiation, superstition, surgery, tool-making, trade, visiting, weather control, weaving (68)

Murdock GP: The common denominator of cultures.

“The Science of Man in the World” Crisis, R. Linton (ed.),
Columbia University Press, New York 1945

B E D E N – s e l l i k

- **Beden doğa'ya aittir.**
- **Beden doğa'dır.**
- **Doğa(l)-beden ayrışmamış bedendir.**
- **Doğa(l)-beden, doğa'nın döngüsel yenilenmesi içinde ölümsüzdür.**

- **Beden bireysel bilincin taşıyıcısı ve muhafızıdır.**
- **Ayrışmış beden, bilinçli bireye ait bedendir.**
- **Beden, bireysel sınırlılığıyla bilincin gardiyanıdır.**
- **Beden, bireysel ölümlülüğüyle, bilincin kâbusudur.**

BEDEN-SELLİK BİR BİLİNÇ-LİLİK SORUNSALIDIR

ANA-KAYNAK'TAN AYRIŞMA

SINIRLILIĞIN / SONLULUĞUN
FARKINDALIĞI

ENTROPI

versus

ANTI-ENTROPI

HAYAT-MEMAT
meselesi

BÜYÜK SORU: *Kültür, nerede, niçin ve nasıl başlar?*

Kültür, zayıf olanın icadıdır; doğal (verili) güce alternatif bir kurgudur. Zayıfın (insanın / yüksek örgütlenmeli canlının), güçlüye karşı (doğaya / cansıza / düşük örgütlenmeli canlıya) karşı kendini varetmesine el veren bu kurgudur.

- Doğal varoluş içinde en zayıf olan, doğaya mutlak gereksinim duyan, ancak varoluşunu ona karşıtlık ve ondan ayrılmışlık üzerine bina eden kültür insanıdır.
- İnsan, yokluğa (ölüme) farkındalıkla giden tek canlı varlıktır. Entropinin dehşeti ancak insana özgüdür. Aczini hissederek, kendini, *hiç yoktan* inşa ettiği (yarattığı) alternatif kurgusal gerçekliğin gölgesine atar.
- Varoluş ancak beden(-sellik)le mümkünse, asıl zayıf olan, kendi “ayrı”-ksılığının farkındalığıyla, insanın yegâne oluş alanı olan bedenselliği ve bu güvenilmez “nesne”ye mutlak gereksinimiyle çaresiz “ayrışmış-insan-bilinci”dir.

Doğa ile **özdeşlik** ve ondan **ayrışma**, kültürün *Leitmotiv*'idir.

“Anne” ile **özdeşlik** ve ondan **ayrışma**, “insan”ın *Leitmotiv*'idir.

Doğada(n) kendini ayırıştıran
insanın bilinçlenmesiyle oluşan dinamik
“hâl”

hem bir kopma (ölme),
hem de bir tomurcuklanma (doğma) noktasında
maddeyle teması (bedeni) içerir.

**Kültür, doğa ile sürekli bir “özdeşlik” ve “ayrışma”
devinimi içindedir.**

**Kültür,
tarihinin ileri aşamalarında,
Nesnel Ruh’u oluşturacak
ve en başa “söz”ü koyacak kadar ayrışacak,
özgürleşecek ve “birincil”-leşecektir.**

- Referans noktası
- Dayanak
- Nihâi indirgeme kurgusu
- İlk / asıl / gerçek
- Ruh, kültürün “von Münchhausen”ıdır.



Baron von Münchhausen

FİLOGENEZ ONTOGENEZ

- İnsan türünün evrim süreci (filogenez), tek bir insanın biyo-psiko-sosyal gelişim sürecinde (ontogenez) tekrarını bulur.
- Bu tekrarın, biyolojik yansımından öte psiko-sosyo-kültürel boyutunun da var olması, psikodinamik öğretileri, tek bir insanın tarihi'nden edinilen verilerin, insanlık tarihi'nin anlaşılmasına --birebir uyarlanamasa da-- zengin katkılarda bulunacağı varsayımına götürür.

İNSANIN YAŞAM ÜÇGENLERİ:

- İnsana ait her yaşantı “*üçgen*” ilişki şemalarına indirgenebilir. Ontogenez sürecinde (1)“anne”, (2)“baba” ve (3)“çocuk”, dışında bir dördüncü referans odağı yoktur.
- Psikososyal gelişim iki önemli üçgen-model oluşumuyla birlikte: İlki, yaklaşık 1-3. yaşlar arasında etken olan “erken --preoidipal-- üçgen”; diğeri ise daha ileri dönemdeki “oidipal üçgen”dir.
- Ontogenez için varsayılan etkileşimin, filogenetik gelişim modelinde de kurgulanması mümkündür: Kültür ve inanç sistemlerinin gelişim dinamikleri, üçgen modeller (“triangulasyon”) çerçevesinde ele alınabilir.
- Ontogenetik triangulasyona analogik bir paralelliği, (1)“doğa”, (2)“tin” ve (3)“bilincin oyuncu-yaratıcı şekille(n)mesi” arasındaki filogenetik üçgende tasarımılayabiliriz (Saydam 1997).

- Her insan-oğlu/kızı (bilinçliliğiyle), bir mit kahramanıdır. Bireysel düzlemde, içine doğulan "ortak" mitin, arkaik (bilinç-öncesi) formu, anne-çocuk birlikteliğiyle (bütünlüğüyle) karakterize simbiyotik yaşantıya tekabül eder.
- "Arkaik ortak mit"ten, dolayısıyla *tek ve mutlak varoluş biçimi* olarak "anne-çocuk birliği"nden uzaklaşma/ayrışma, bireyselliğin hem nedeni, hem ereği, hem de neticesidir. Bu merkezkaç eylemde, *bedensel ve ruhsal mevcudiyeti için anneye mutlak bağımlı* çocuğa el veren, ortak bilincin ve dış gerçekliğin temsilcisi babadır.

- **Erken [pre-oidipal] üçgenleşme**, çocuğun (insanın) baba (kültür) ile ilişki içinde anneden (doğadan) ayrışmasıyla sonuçlanır.
- **Geç [oidipal] üçgenleşme**, çocuğa (insana), babanın (kültürün) sahiplendiğinden vazgeçerek, onu aşma zorunluluğunu ve imkânını sunar.

Kültürün tarihi, “kutsal”ın zaman içinde yer değiştirmesiyle içiçedir.

İnsanın bilinçlenme eksenini üzerinde gerçekleşen, “kut’un kaynağı”ndaki, dişil’den eril’e, somut’tan soyut’a kültürün izleğini teşkil eden bu kayma, *öncesizlik-birincilik*, *merkezîlik ve mutlaklık* atfedilen **Bilin(e)mez**’i kavrama çabasının yansımasıdır.

Hiyerofani= Kutsalın kendini göstermesi

- Hieros (gr.): kutsal + Phainomai (gr.)= görünmek

- **Kutsal** gerçek olandır
- kuşkusuz varolandır.
- esastır, asıldır.
- öncesizdir, birincildir.
- ilk kaynağın devamıdır / benzeridir.
- güçlü olandır, gücün kendisidir.
- kavran(a)mayandır, bilin(e)meyendir.

- **KUTSAL “ASIL-GERÇEK ÖTEKİ” DİR.**

“ ...Türkler dendiği zaman, Orta Asya'da belli bir mekânda toplanmış, tek parça ve homojen bir toplum, bunların sunduğu homojen bir kùltür ve inanç çevresi varsayılmaktadır. Oysa bu tür bir algılama, ne coğrafi ne de tarihsel olguya uyar. Gerçekte Orta Asya gibi alabildiğine geniş bir coğrafi mekan içerisinde bir Türk toplumu değil, çok çeşitli Türk toplulukları ve farklı kùltür çevreleri vardır. Bunların çevre halklarla sùrekli bir etnik ve kùltürel alışverişleri olduğunu, çok kısa zaman içerisinde sık aralıklarla yeni birlikler oluşturup dağıldıklarını, sık sık mekân değiştirdiklerini unutmamak ve ona göre hipotezler geliştirmek daha gerçekçi olacaktır.”

Türk Topluluklarının Dinleri

- Şamanîlik / Totemizm / Animizm
- Budizm
- Maniheizm
- Zerdüştlük
- Hristiyanlık
- Musevilik
- Müslümanlık

“Şamanistlere göre bütün dünya ruhlarla doludur.

Dağlar, göller, ırmaklar (‘yer-su’) hep canlı nesnelerdir.

Takdis ettikleri Alaş, Tannau, Hangay, Altay dağları, Abakan, Kem (Yenisey), Katun, Bey, Sütgöl ırmak ve gölleri şamanistler için yalnız coğrafî isimler değil, fakat konuşan,duyan, evlenen, çoluk çocuk sahibi varlıklardır.

Bir şamanistin dağlardan ve ırmaklardan bahsettiğini dinlerken bunun gözle görülen dağlardan ve sulardan mı, yoksa bu coğrafî isimleri taşıyan insan oğullarından mı bahsettiğini farketmek güçtür; ruh bizzat dağdır, dağ bizzat ruhtur.

Şamanistlerin bu inanmalarında çok eski ve iptidaî animizm devrinin hâtıraları yaşamaktadır.”

“Ayısıt-yaradıcı, bereket ve refah sağlayıcı dişi ruhlar zümresine denir... dağınık halde bulunan hayat unsurlarını toplayıp birleştirir ve ‘kut’ yaparlar. Bu ‘kut’ denilen nesneyi ana karnındaki çocuğa üflerler. Böylece çocuğa can verirler. Gebe kadınlar daima bu ruhların himayesi altında bulunurlar.”

- A. İnan 1995: 37

Kamlar yakarışlarında Altay dağ-ruhuna şöyle hitap ederler:

“... Bereketli sürülerimizin kut’larını yaradan mukaddes Altayım, yer-su’yum!...” (İnan 1995: 51)

- “... eski Yakutlar kâinatın ezeli ve kadim olduğuna inanmışlardır. Onlara göre yaratıcı (ayısıt) denilen tanrıların ödevleri ebedî ve ezeli göklerde hazır olan nesnelere yere indirmekten ibarettir. Umumiyetle şamanist Türklerin kozmogonisi ‘yaratıcı tanrılar’ (ayısıt, yayuçtu) tanıyor da ‘yaratma’ mefhumunu ‘yoktan var etme’ olarak anlamaktan çok uzaktır. İlk akla gelen tanrıların bile dayanacak yerleri, o veya bu nesneyi ‘yaratmak için ellerinin altında ezeldenberi mevcut maddeleri bulunmuştur.”

(İnan 1995: 13)

“Kırgız-Kazak lehçelerinde ‘ülken’ kelimesi büyük ve ulu anlamlarını ifade eder. Buryat dilinde ‘ülgen’ kelimesi yerin sıfatı olarak ‘Ülgen jixe daida’ harfiyen ‘**Ülgen-uluyer**’ demek olup aşağı yukarı ‘**anamız yağız yer**’ anlamına gelir. Buna göre eski şamanizmde Ülgen’in yer tanrısına ad olduğu anlaşılır.”

- ***“Ötüken, öt –kökünden gelir ki, ‘delik’ demektir... Doğu Kök-Türklerinin atalar mağarası (delik, matris) aracısıyla, Kök Tengriye bereket vermesi için kuttörenlerle dileklerini ilettikleri yerin simgesi; yani onların axis mundi’sidir. “***

(Divitçioğlu 1987: 105-106)

Bir Ak-Ana var idi, yaşırdı su içinde,
Ülgen'e şöyle dedi, göründü su yüzünde:
"Yaratmak istiyorsan, sen de bir şeyler Ülgen,
Yaratıcı olarak, şu kutsal sözü öğren!

De ki hep, 'Yaptım oldu!' Başka bir şey söyleme!
Hele yaratır iken, 'Yaptım olmadı!' deme!"
Ak-Ana bunu dedi, sonra kayboluverdi,
Denize dalıp gitti, bilinmez n'oluverdi.

Ülgen'in kulağından bu buyruk hiç çıkmadı,
İnsana bu öğüdü iletmekten bıkmadı:
"Dinleyin, ey insanlar! Var'ı yok demeyiniz!
Varlığa yok deyip de, yok olup gitmeyiniz!"

Tanruların anası Ixciuna, Mexico.



KUT

- KAN (yere akmaması gerekliliği)
- KURBAN (hayvanın kut'unu muhafaza)
- KEMİKLER – KAFA KEMİĞİ
- İSKELET (bütünlüğün muhafazası)

Doğa-beden = Dişil-beden

- **THERIO-MORFİZM:**
- “... İlk Yakut (Saha), yani ilk insan, gökten inen bir yaratıktan türemiştir; bu yaratık yarı at, yarı insan şeklinde idi.” (İnan 1995: 13)
- Oğuz Kağan Destanı’nda “... Oğuz’un ... ‘ayakları öküz ayağı gibi; beli kurt beli gibi; omuzları samur omuzu gibi; göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücudu baştan aşağı tüylü idi.” (Kaplan 1985: 16)



